

методичні підходи щодо розподілу витрат між ліцензованими видами діяльності з виробництва, транспортування, постачання теплової енергії та іншими видами господарської діяльності, при визначенні планових та фактичних витрат за цими видами діяльності та ведення окремого обліку доходів за ліцензованими видами діяльності.

Використання системного підходу до управління витратами дозволяє структурувати елементи системи управління витратами підприємств комунальної теплоенергетики, до яких відносять: об'єкти (постійні, змінні, прямі та непрямі витрати, собівартість реалізованої продукції та наданих послуг); суб'єкти (фінансовий відділ, планово-економічний відділ, адміністрація підприємства, відділ бухгалтерського обліку); предмети (основні засоби, технологічне паливо, робоча сила, комплектуючі, електроенергія, матеріали); норми та нормативи витрат ресурсів; процеси управління витратами (методики аналізу, калькулювання, контролю та систем обліку); методи управління витратами (нормативний метод).

Бібліографія

1. Про природні монополії: Закон України від 20.04.2000 № 1682-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1682-14>. – Назва з екрану.

2. Офіційний сайт Державної регуляторної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua>. – Назва з екрану.

3. Офіційний сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua>. – Назва з екрану.

Лідія КРУП'ЯК

к.е.н., доцент кафедри менеджменту та публічного управління,
Тернопільський національний економічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ПОСЛУГ

В контексті реалізації енергетичної політики України однією із основних домінант інтенсивного зростання її економіки є проблема функціонування ринку енергетичних послуг. Економічна ефективність і

конкурентоспроможність тієї або іншої галузі паливно-енергетичного комплексу прямо залежить від об'єктивних споживчих властивостей і якостей того енергоносія і кінцевих продуктів, з якими вона має справу, від тієї ролі і місця, що дана галузь займає в системі галузей паливно-енергетичного комплексу, а також від того наукового рівня і технологічного потенціалу, яким володіє галузь. Відтак, передумовою для ефективного функціонування і розвитку економіки будь-якої країни є оптимальний енергетичний баланс.

Відповідно до Енергетичної стратегії України на період до 2030 року основними пріоритетами енергетичної політики України є максимально можливе задоволення потреби в паливно-енергетичних ресурсах за рахунок вітчизняних джерел, економічна та екологічна ефективність енергетичного балансу країни; забезпечення енергетичної безпеки держави у звичайних умовах та в умовах надзвичайних ситуацій; створення передумов для повномасштабної інтеграції ОЕС України до об'єднання енергосистем країн ЄС. Водночас, забезпеченість України власними паливно-енергетичними ресурсами складає близько 53% [1], проблема енергетичної залежності для неї є першочерговою. В цілому рівень забезпеченості України власними енергоресурсами відповідає середньосвітовому рівню. В той же час економіка нашої країни використовує енергоресурси неефективно (витрати енергетичних ресурсів на одиницю ВВП у 2-3 рази, а в деяких випадках до 10 разів більше, ніж в економічно розвинених країнах [2]). Відтак, органи державної влади починаючи з 2014 року реалізують систему заходів, спрямовану на трансформацію ринку енергії України.

Дослідження вітчизняної специфіки розвитку енергетичного ринку свідчить про його монополізацію. Одним з найбільш дієвих інструментів підвищення ефективності роботи енергетичного сектора є створення ринків електричної енергії. Існуючий оптовий ринок електричної енергії (ОРЕ) України базується на моделі єдиного (монопольного) державного оптового покупця (продавця) електричної енергії – єдиного оптового постачальника, яка на сьогодні блокує розвиток ринкових механізмів в ОРЕ.

Нами виокремлено окремі аспекти, які для вітчизняної електроенергетики стали представляти реальну загрозу економічній безпеці України: падіння обсягів добування енергоносіїв; бюрократизм у

питаннях забезпечення електроенергетичної галузі необхідною сировинною продукцією для генерації електроенергії; низькі темпи технічного переозброєння галузі, а подекуди й неможливість здійснення останнього через недостатність коштів; зростання неплатежів за спожиту електроенергію; зниження числа застосовуваних інноваційних технологій і, як наслідок, зростання енергоємності ВВП, що є відображенням слабкої послідовності в реалізації енергозберігаючої політики держави.

Відтак, реорганізований ринок електроенергії України повинен включати такі основні сегменти:

- ринок прямих товарних поставок електричної енергії на основі двосторонніх договорів купівлі-продажу електричної енергії між виробниками електричної енергії (ТЕС, ТЕЦ, АЕС) і постачальниками або кінцевими споживачами (такі договори можуть укладатися як на біржі, так і на позабіржовому ринку);

- балансуєчий ринок (ринок відхилень факту від плану) електроенергії – механізм, який забезпечує задоволення фактичних потреб споживачів в електроенергії шляхом корегування у реальному часі обсягів, передбачених двосторонніми контрактами, і продажів на аукціоні;

- ринок системних (допоміжних) послуг – послуги надаються учасниками оптового ринку на конкурентній основі для підтримки надійного, заданого рівня якості енергопостачання споживачів (комерційний облік електроенергії, моніторинг ринку й ін.).

Слід зазначити, що Енергетична стратегія до 2030 року не містить чіткого розподілу обов'язків та відповідальності державних органів у її впровадженні, не враховує світові тренди розвитку енергетики і низку міжнародних зобов'язань України, а отже вимагає актуалізації. А процедури формування й роботи Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП) не забезпечують її повну незалежність. Це дискредитує її рішення в очах суб'єктів відповідних ринків. Поточні темпи розвитку «зеленої» генерації викликають сумніви про досяжність показників, що задекларовано в Національному плані дій із відновлюваної енергетики на період до 2020 року. Крім того, поєднання в рамках Держенергоефективності двох різнонаправлених функцій – зниження споживання енергії шляхом розвитку енергоефективності та збільшення її виробітку шляхом розвитку генерації з відновлюваних джерел енергії –

не дозволяє сконцентруватись на якісному виконанні жодної з них. Управління державних підприємств галузі досі не реформовано, що призводить до постійних корупційних проявів та вкрай непрозорого і неефективного їх функціонування.

Водночас, чинне законодавство у сфері енергетичних ринків не створює умов для появи чесної та відкритої конкуренції між учасниками ринків, що призвело до монопольної залежності від наявних гравців та відсутності у споживача альтернативної можливості змінити постачальника послуг і захистити свої права. Це стосується як ринку газу – через відсутність повного пакету необхідних нормативно-правових актів та незавершеність процесів реформування НАК «Нафтогаз України», так і ринку електроенергії, який залишається найбільш непрозорим і зарегульованим.

Підвищення кінцевих цін на енергію для споживачів та зменшення секторних дотацій створили передумови і стимули для значної частини споживачів зайнятися оптимізацією свого споживання. Відсутність масштабної системи підтримки проектів енергоефективності в секторі житлових та громадських будівель, стримує модернізацію. Існуючий підхід до субсидування населення через надання споживачам частки безкоштовних для них енергетичних та комунальних послуг не стимулює дії зі скорочення потреби в енергії. Субсидії не сприяють, а навіть перешкоджають впровадженню енергоефективних заходів. Водночас, обсяг і спосіб фінансування програм енергоефективності залишається низьким та малоефективним, з точки зору впливу на зменшення споживання енергоресурсів.

Таким чином, в контексті функціонування ринку енергетичних послуг доцільним є: розвиток місцевої енергетики та комунальних послуг; запровадження сертифікації енергетичних характеристик; припинення компенсації різниці в тарифах за тепло для підприємств теплокомуненерго; законодавче забезпечення необхідних умов для роботи енергосервісних компаній з енергомодернізації в бюджетній сфері.

Бібліографія

1. Курмаєв П. Ю. Практичні аспекти підвищення ефективності державного регулювання ринку енергії в Україні / П. Ю. Курмаєв, В. І. Рибчак // Науковий вісник Мукачівського державного університету.

Серія «Економіка». – 2016. – № 1. – С. 33-38.

2. Ринок електроенергії в Україні. Проблеми вдосконалення [Електронний ресурс] / А. Шевцов, М. Земляний, В. Вербинський. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/monitor/april08/14.htm>.

3. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nerc.gov.ua/>.

Олександра ОВСЯНЮК-БЕРДАДІНА

к.е.н., доцент кафедри менеджменту та публічного управління,
Тернопільський національний економічний університет

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТАЛОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ

У червні 2012 р. ООН була проведена конференція щодо сталого розвитку РІО+20, де були визначені його інституційні межі. При цьому найвагомим та потенційно найдієвішим інструментом реалізації сталого розвитку суспільства визначена соціальна відповідальність, яка повинна реалізовуватися на всіх рівнях та в усіх секторах економічної системи через поєднання соціальних та екологічних аспектів у процесі добровільної взаємодії з зовнішнім та внутрішнім середовищами. Така логіка сталого розвитку охоплює змістове наповнення дефініції сталої енергетики, як енергетики, виробленої і використаної на шляху, який підтримує людський розвиток в довгостроковій перспективі у всіх його економічних, соціальних та екологічних аспектах [1]. При цьому сама енергетика є не лише ресурсом економічної системи, але й визначальним каталізатором або стримуючим фактором для створення робочих місць, виробництва продуктів харчування, безпеки локально чи зміни клімату глобально. Остання теза підтверджується результатами досліджень, яка якими на частку енергетики припадає близько 60 % від загального обсягу глобальних викидів парникових газів, тому зменшення інтенсивності шкідливих викидів в енергетиці є базовим завданням у боротьбі зі зміною клімату.

З метою комплексної імплементації принципів сталого розвитку у національні економічні системи уряди високорозвинутих країн світу розробляють індивідуальні стратегії розвитку сталої енергетики. Як